

İSTİKLAL HARBİ'NDE SOVYETLER BİRLİĞİNDEN GELEN YARDIMLAR

THE AIDS FROM THE SOVIET UNION DURING THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE

Selda KILIÇ

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, skilic@ankara.edu.tr

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 16 Şubat 2016
Kabul edildiği tarih: 15 Nisan 2016
Yayınlanma tarihi: 23 Haziran 2016

Article Info

Date submitted: 16 February 2016
Date accepted: 15 April 2016
Date published: 23 June 2016

Anahtar sözcükler

Kurtuluş Savaşı, Rusya, Karadeniz, Rus yardımları, I.Dünya Savaşı

Keywords

Independence War, Russia, Black Sea, Russian aid, World War I

Öz

İstiklal Harbi, mali sıkıntılar içinde geçmiş bir süreçtir. Ülke içinden toplanan yardımların yanında dışarıdan da yardım sağlanmaya çalışılmıştır. Bu süreçte özellikle Rusya coğrafyasından ve bu bölgedeki Türk ve Müslüman halktan toplanan yardımlar önemlidir. Bu makalede, Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü arşiv malzemeleri ışığında konu ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Abstract

The Turkish War of Independence was a period which was marked by economic problems. Alongside the aid that came from the state itself, foreign aid was also sought for. In this period, especially aids from the Russian territory and from Turkish and Muslim people lived in this area were significant. This work aims to examine this issue in the light of the Prime Ministry Ottoman Archives and the Institute of Turkish Revolutionary History archive materials.

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001467

I.Dünya Savaşı sonunda, 30 Ekim'de Mondros Mütarekesi ile İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'nin topraklarını fütursuzca paylaşmışlardır. Daha sonra 32 devletin katılımıyla 18 Ocak 1919'da başlayan Paris Konferansı'nda, Anadolu'yu paylaşma planları yapılmıştır. Çok geçmeden bu devletler birbirlerine düşmüşler, hatta birbirlerinden habersiz Anadolu'yu işgal etmişlerdir. Bilindiği gibi, Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a giderek, Türk Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır. Savaş, Türkler için son derece olumsuz şartlarda başlamıştır. Ülke, I.Dünya Savaşı'nda galip gelen İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. İngiltere tarafından kışkırtılan Yunanistan, Anadolu'ya saldırıya başlamıştır. Tüm bu saldırıları önlemek için silah gücüne ihtiyaç vardı. Ancak Türk milleti yaklaşık 8 yıldan beri sürekli savaş halindeydi. 1911-1912'de İtalya ile Trablusgarp Savaşı, 1912-1913'de dört Balkan Devleti (Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan) ile Balkan Savaşları ve ardından 1914-1918'de I.Dünya Savaşı yaşanmıştır.

I.Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti, Kafkaslar, Irak, Kanal Cephesi ve Çanakkale olmak üzere dört ayrı cephede savaş yapmıştır. Ayrıca savaş müttefiki olan Avusturya'ya Rusya cephesinde (Galiçya) savaşmak için asker gönderilmiştir (Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi* 47, 462-466).

Türk milleti, ulusal savaş yıllarında parasal imkânsızlıklar içindedir. Hatta Atatürk'ün yakınındaki arkadaşlarından bir kısmı, parasızlık içinde bu savaşın kazanılamayacağını düşünmektedirler. Atatürk'ün bu konu ile ilgili olarak 1926 yılındaki şu sözleri önemlidir:

Ankara'da bulunduğum zaman, değerli topraklarımızı her yönden sarmış ve işgal etmiş düşman ordularının vatan topraklarından atılmasından bahsediyordum. Yanındakiler - Ne kadar paran var? - Nereden ve nasıl para bulabilirsin? Sorularını sormuşlardır. Benim cevabım şu idi: Türk Milleti kendi hayat ve kurtuluşuna yönelik girişimleri başarabilecek güce sahiptir (Kocatürk 13).

Sonuçta, Kurtuluş savaşı tüm olumsuz koşullara, imkânsızlıklara rağmen milletin iflah olmaz gayreti neticesinde kazanılmıştır. Kurtuluş savaşı için yapılan yardımlar bilindiği gibi esas olarak, iki kaynaktan temin edilmiştir. Bunlardan biri; yurtiçi diğeri de yurtdışı kaynaklardır. Ağırlıklı olarak iç yardımlar kullanılsa da, yurtdışından da yardım sağlanmıştır. Yardım yapan bu ülkeler arasında başta Sovyet Rusya olmak üzere, Fransa, İtalya, Hindistan, Azerbaycan ve Kıbrıs da bulunmaktadır (May 8).

Bu çalışmamızda Sovyet Rusya'dan gelen yardımlar üzerinde durulacaktır.

Sovyetlerden gelen yardımlar, erzak, savaş malzemeleri ve para yardımları şeklinde olmuştur.

Erzurum ve ardından Sivas Kongrelerinde ilk kez dış yardımların gerekliliği üzerinde durulmuştur. O dönemde, dış yardım istenebilecek iki devlet bulunmaktaydı. Bunlardan ilki Amerika Birleşik Devletleri, ikincisi de Sovyet Rusya'dır. Sovyetler Birliği'nin doğrudan doğruya Türkiye üzerinde çıkarları söz konusu değildi, ancak, ulusal savaşımızın sonucu onları etkileyecekti. Çünkü ülkemizi işgal edenler, Sovyetlerin de savaştığı devletlerdi. Anadolu'da savaşın yitirilmesi, Sovyetlerin güney sınırlarının güvenliğinin ortadan kalkması demektir. Bu nedenle Sovyetler Birliği, Anadolu'nun yardım önerilerine sıcak bakıyordu. Ayrıca, 1919 yılının sonu ile 1920 yılının başında ortaya çıkan bir Türk-Sovyet yakınlaşması ihtimali, özellikle İngiltere'de büyük bir endişe ile karşılanmış, hatta 1920 Mayıs'ında Londra'da bir Sovyet-İngiliz anlaşmasının görüşmeleri yapılırken,

başbakan Lyod George, bu anlaşmaya, Sovyetlerin Kemalistlere yardım etmemesi şartını koydurmak istemiş ve Sovyetler de bunu reddetmişlerdi. Mondros bırakışmasından sonra, Moskova ile İstanbul Hükümetleri arasındaki resmi ilişkiler kesilmiştir ve Türk-Rus ilişkileri ancak Ankara Hükümeti'nin kurulmasıyla yeniden başlayacaktır (Mütercimler 101-102).

Sovyet Rusya'nın Türk Kurtuluş savaşına ilgi duymasının bazı nedenleri vardır; bunların başında Türk İhtilali'nin, Sovyetlerin Ekim İhtilali'nin bir kopyası ve devamı olabileceğini düşünmeleridir. O dönemde çıkan "İzvestia" gazetesinde bu konuda yazılar çıkmıştır. Bunun yanında Anadolu'daki milli mücadelenin, Sovyetlerin de düşmanı olan İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'a karşı olması Sovyet yöneticilerinin ilgilerini artırmaktadır. Bundan başka, Ruslar, Türk Kurtuluş Savaşı'na yardımla, yeni rejim Rusya'daki Türk-Müslüman halklara daha sempatik gösterilecekti. İlk Sovyetlerle görüşmenin bazı anılarda Havza'da Mustafa Kemal ile Rus Albay Budiyenni başkanlığında bir heyetle yapılmıştır. Albay Budiyenni: "Rusya'nın bütün ihtiyaçlarınızı tamamlamağa hazır olduğunu size arz etmek isterim. Yeter ki, siz de bizim arzularımızı yapınız. Padişahlığı, halifeliği lağvediniz, komünistliği ilan ediniz" demektedir. Ancak, Mustafa Kemal Paşa'nın Albay Budiyenni ile Havza'da buluştuğuna dair herhangi bir belge mevcut değildir. İkinci olarak da Sovyetler tarafından İstanbul'a gönderilen Albay İlyaçef ise, daha çok eski ittihatçılar tarafından kurulan "Karakol Cemiyeti" ile ilişki kurmuştur (Müderrisoğlu 521-524).

Rus Zabiti Kahiref'in 25/ Nisan/ 1337 (1919) tarihinde TBMM Hükümetine yazdığı mektubunda, İstanbul'daki Rusların Anadolu'daki Türklere ve onların istiklal mücadelelerine karşı çok samimi hisler beslediklerini ifade etmektedir (TİTE, A2,51/141). Aslında Sovyet yöneticileri Anadolu'da başlayan mücadelenin doktrinci değil, bir milli kurtuluş hareketi olduğunu anlamışlardı. Düzenledikleri raporda, Anadolu'daki milli hareketin batıdaki anlamı ile bir sınıf mücadelesi ve bir sosyal ihtilal olmadığını belirtmişlerdir. Yani, Sovyetler, Anadolu'da başlayan Milli Mücadelenin, kendi Ekim İhtilallerinin etkisiyle değil, milli bağımsızlık için yapılmakta olduğunu anlamışlardı. O nedenle de Rusya, ulusal bağımsızlığı için batı emperyalistlerine karşı silaha sarılan Türkiye'yi doğal müttefik sayıyorlardı. Bundan dolayı da Milli Mücadeleye sempati ile bakıyorlar, başarıya ulaşmasını istiyorlardı (Müderrisoğlu 525-526).

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü arşivindeki bir belgeye göre, Ruslar İstanbul'un işgali ile birlikte, Türklere yardım imkanının ne suretle olacağı meselesi üzerinde durmuşlardır. Gönderilmesi mümkün ise, Rus Beyaz ordusundan bazı efradın Anadolu'ya geçerek, cepheye gitmesinin uygun olacağıdır. Eğer kendilerine burada para, iâşe ve elbise yardımı yapılırsa, Anadolu'ya gidebileceklerdir. Hatta bunlardan İstanbul'da bunların suçluları hariç olmak üzere asayişin temininde de faydalanılabilir. Hiç olmazsa buradaki Ruslar arasında bulunan Müslümanlardan Anadolu'da asker olarak yararlanmak lazımdır (TİTE, A2,51/141).

Silah ve askeri malzemelerin ucuz fiyatla Anadolu'ya devri mümkündür. Yedi pilli tayyarenin Anadolu'ya gönderilmesine çok çalışılmış, ancak İstanbul'da İngiliz işgalinin başlaması ile bu mümkün olamamakla birlikte, ilk fırsatta bu da sağlanabilecektir. (TİTE, A2,51/141)

Ayrıca, Yunanlıların, Rusların Türklere yardım etmelerinden korktukları ve Bolşeviklerle yapılan Anadolu ittifakını bozmak için ellerinden geleni yapacağına dair 23/ Nisan/ 337 (1919) tarihli bir istihbarat raporu da bulunmaktadır (TİTE, A2,51/141).

Kurtuluş Savaşı süresince, Sovyetlerden gelen silah ve cephane yardımları, Anadolu hükümeti tarafından kaydedilmiştir (Özalp 219; Müderrisoğlu 549). (Ayrıntılı listesi bulunmaktadır) Buna göre:

Tüfek (adet): 37.812
Ağır ve hafif makineli Tüfek(Adet): 324
Mermi (sandık): 44.578
Top (adet): 66
Mermi (adet): 141.173
Kama (adet): 11

Sovyet Belgelerine göre ise, savaş süresince Anadolu'ya gönderilen yardımlar şöyledir (Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960* 630):

Tüfek: 39.325
Tüfek Mermisi: 62.986.000
Top: 54
Top Mermisi:147.079
100 Atımlık Top Barutu
El Bombası: 4.000
Şarapnel mermisi: 4.000
Makineli Tüfek: 327
Gaz Maskesi: 20.000

Kılıç:1.500

Külçe Altın: 200,6 kilogram (Eylül 1920'de)

Altın Ruble: 10.000.000 (Nisan 1921'den, Mayıs 1922'ye kadar)

Sovyet yardımlarındaki iki kaynaktan verilen bilgilerin birbirinden farklı olması, muhtemelen yardım malzemelerinin kayıtlara değişik isimlerle geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Yaman 138-139). Zaten Türk ve Sovyet resmi belgelerindeki miktarlar karşılaştırıldığında belirtilen miktarların birbirine yakın olduğu da görülmektedir (Müderrişoğlu 550).

Mustafa Kemal Paşa, 26 Nisan 1920 tarihinde Lenin'e yazdığı mektupta Sovyetler Birliği'nin, emperyalizme karşı savaşıyan Türkiye'ye yardımda bulunulacağına inandığını belirtmiş; 5.000.000 altın lira ile, görüşmeler sonucu miktarı sonradan saptanacak silah ve cephaneye, askeri teknik malzeme, birliklerin gereksinimlerini karşılayacak gıda malzemeleri isteminde bulunmuştu (Alsan 24; Goloğlu 249).

18-22 Haziran 1919 tarihli Amasya'da yapılan toplantıda ilk olarak Sovyet Rusya yardımı da görüşülmüştür. Toplantıya Mustafa Kemal Paşa'nın yanında XX. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa, Eski Donanma Bakanı Rauf Bey ve bir heyet katılmıştır. Bu toplantıda Anadolu'da ulusal bir yönetim kurulması konusunda kimi fikir ayrılıkları da baş göstermiştir. Askeri, iktisadi ve siyasi yardım almak için Bolşeviklerle ilişki kurmak olanakları görüşülürken, bazı anlaşmazlıklar da yaşanmıştır. Sovyet yardımının Bolşevik sistemi kabul etmeyi gerektireceği düşüncesi yaygındır (Çalışkan 36).

1919 Mayıs'ında Havza'da yapılacağı vaat edilen Sovyet yardımı, bir süre geçmiş olmasına karşın başlamamıştır (Meram 258), yardımın başlamama nedeni olarak, Anadolu'nun bu süreç içinde Sovyetler birliğine ulusal direnişin kararlılığını, niteliğini kavratamamış, başarıya ulaşacağına inandıramamış olmasından dolayıdır (Yaman 139).

Bolşevik ihtilalinden sonra Moskova'ya giden Hail Paşa'nın faaliyetleriyle ilk para yardımı TBMM'ne ulaşmıştır. Enver Paşa'nın amcası da olan Halil Paşa, Mustafa Kemal Paşa tarafından Nahçıvan üzerinden Azerbaycan'a gönderilmiştir. Halil Paşa, Rus Hariciye Nazırı Çiçerin ve yardımcısı Karahan'la görüşmüş, antiemperyalist bir cephe önererek silah ve maddi yardım istemiştir. Yanında bulunan Fuat Sabit Bey ise, Çiçerin'e Anadolu hareketinin özelliklerini anlatmıştır. Fuat Sabit Bey, Kafkasya Türklüğünü Gürcü ve Ermeni emperyalizminden kurtarmak için Sovyet esasını benimsediğini söylemiştir (Gürün 23).

Rusya ile yapılan görüşmelerin yarattığı olumlu havayla, kısıtlı olanaklara rağmen denizlerde Kurtuluş Savaşı yavaş yavaş gelişmeye başlar. Özellikle malzeme nakli, küçük çaplı kaçırımlar ve kıyı bölgelerde çetelere karşı yapılan çalışmalar bu mücadelenin ilk adımları olarak kabul edilebilir. Başlatılan çalışmaların askeri anlamda sorumlusu, Karadeniz’de 3. Tümen Komutanlığı, Boğaz’ın iki yanında ise, karargâhı Çanakkale’de bulunan 14. Kolordu Komutanlığı’dır. Ancak normal koşullar altında komutanlıkların kontrolünde olması gereken bu çalışmalarda zaman zaman çeşitli aksaklıklar yaşanmaktadır (Sayar 25; *Türk İstiklâl Harbi* VII-5).

Bir süre sonra özellikle Karadeniz’de, taşınan malların yerine ulaşmadığı ya da eksik ulaştığı, hatta Kurtuluş Savaşı’nda kullanılması amacıyla getirilen silahların Pontus çetelerine aktarıldığı olaylar saptanır. Ortaya çıkan bu tür aksaklıkları gidermek üzere 10 Temmuz 1920 günü Ankara’da Umur-ı Bahriye Müdürlüğü kurulur. Müdürlüğün başlıca görevleri mevcut tüm liman örgütlerini yönetip yönlendirmek, deniz yoluyla yapılan ulaştırma çalışmalarını düzenlemek ve denizlerde verilen mücadeleyi bir düzene sokmaktır. Yönetim bakımından Ulusal Müdafaa Vekâleti’ne bağlı olan müdürlük harekât açısından Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği’ne bağlıdır. Müdürlüğün başına Güverte Kıdemli Yüzbaşı Ahmet Şevket Bey getirilir. Şevket Bey’in emrine beş küçük rütbeli subay verilir ve bu altı kişilik ekip Ankara’da küçük bir binada göreve başlar. Emrullah Nutku denizciler için Ankara’daki yaşamı şöyle anlatır:

Meslek görevleri bakımından hayatlarını deniz kıyısında ve sahil şehirlerinde geçirmeye alışmış olan Bahriyeliler Ankara’da karaya vurmuş balık gibiydiler. O güne kadar kalpaklı ve apoletli kara subaylarını görmüş ve tanımış olan Ankara halkı da siyah ceket, çizmesiz pantolonlu kolları şeritli, başlarında fes veya kalpak yerine sırma şeritli bir başlık (serpuş) giyinen resmi şahısları yadırgamış, bunların subay olduklarını bile uzun süre anlayamamıştı. Anladıktan sonra da bunların karada ne işleri olduğunu sormaktan usanmamışlardı. Bu soruları gülümseyerek karşıladıkları halde bahriyeliler de deniz olmayan yerde yaşamının güçlüğünü belli etmemeye çalışıyorlardı. Oysa deniz kıyısında olmayan bir şehrin, Ankara’nın başkent olmasından başka olayda değişiklik yoktu (Sayar 25).

Anadolu’da görev yapacak subayların seçimi, Ankara’nın isteğiyle İstanbul’da bulunan gizli grupların yaptığı çalışmalar sonunda belirlenir. Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcında İstanbul’dan Anadolu’ya yoğun bir subay geçişi olmuş, ancak

zamanla kadroların dolması ve daha fazla subaya ihtiyaç duyulmaması nedeniyle Ankara Hükümeti bu geçişleri durdurmuştur. Merkeze bağlı subayların dışında sivil gemilerde, gizli teşkilatlarda ve hatta kara birliklerinde görev yapan pek çok deniz subayının olduğu da bilinmektedir. Karada görev yapan subayların bir kısmı, özellikle mühendis sınıfı denizciler askeri atölye ve fabrikalarda görev yaparken, bir kısmı da bizzat cephede görev almıştır (Sayar 25).

1920 yılı başlarında Anadolu kıyılarının büyük bir kısmı İtilaf Devletleri'nin işgali altında iken, bazı yerler derhal yeni kurulan Büyük Millet Meclisi'ne bağlanmayı tercih etmiştir. 1920 yılının sonbaharına gelindiğinde ise, Rusya ile ikili ilişkiler bir düzene sokulmuş ve Rusya'dan silah, cephaneye ve her türlü malzemenin taşınmasına başlanmıştır. Yapılan anlaşmalara göre, bu malzemeler Rusya'nın Tuapse ve Novrosiski limanlarından alınıp Trabzon'a getirilecek, buradan da Anadolu'ya dağıtım yapılacaktır. Bu anlaşma uyarınca Lazistan milletvekili Osman Bey Tuapse'de konsolos olarak görevlendirilir (TİTE, A2,51/141). O'nun teslim aldığı malzemenin korunması ve gönderilmesi görevi ise "Esliha (Silahlar) Komisyonu" üyesi Güverte Binbaşı Ahmet Rasim Bey'e verilir. Novrosiski'de de bir Kıdemli Deniz Subaylığı kurularak, buraya Güverte Önyüzbaşı Mahmut Sait (Hamlan) Bey gönderilir. Rusya'dan getirilen malzemenin yerine ulaştırılmasında sorumluluk, Trabzon'da bulunan 3. Kafkas Tümeni'ne aittir. Tümen Komutanı Albay Şükrü Bey'in 23 Eylül 1920 tarihli gizli emriyle, Ambarlar Müdürü Binbaşı Fahri Bey başkanlığında bir "Tesellüm Komisyonu" kurulur. Bu komisyon, gelen silah ve cephaneyi hızla teslim alıp, gece yarısı Değirmendere'deki ambara yerleştirecektir. Gönderme işlerini düzenlemesi için de Aydın reis gambotunun Trabzon'da kalan II. Komutanı Önyüzbaşı Cemal görevlendirilir. Bu örgütlenme yapısına göre başlatılan ilk taşımalar çoğunlukla sivil teknelerle yapılır. Tuapse'den Trabzon'a indirilen malzemeler burada bekletilmeksizin daha geride bulunan Maçka'daki ambarlara taşınır. Ancak kısa süre sonra bu şekilde çok vakit kaybedildiği görülür. Bunun üzerine bu uygulamadan vazgeçilerek, malzemenin eldeki tüm imkânlar kullanılarak derhal deniz yoluyla İnebolu'ya gönderilmesine karar verilir (Sayar 35). Görüldüğü gibi, Trabzon şehri Karadeniz'de yapılan taşımacılığın ana merkezidir. Buradaki çalışmalarını düzenlemek için alınan ilk askeri tedbir Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi kurmak olmuştur. Fakat bu müfreze zaman içinde ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelir. Bunun üzerine daha sonraları 9 Şubat 1921 tarihinde müfrezenin yapısı ve harekât alanı büyütülür ve adı "Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı" olarak değiştirilir. Ulusal mücadele boyunca Trabzon ve Karadeniz'deki hemen tüm çalışmalarını düzenleyen Nakliyat-ı Bahriye

Komutanlığı'dır (*İstiklal Harbinde Bahriyemiz* 53).

Başlangıç devresinde yapılan nakliyatın ayrıntılı dökümü şöyledir (Sayar 36):

22 Eylül 1920 tarihinde bir motorla 184 adet tüfek, 192 kasatura ve 422 sandık cephaneye.

25 Eylül 1920 tarihinde Salih Efendi'nin Hayrettin motoruyla 315 adet tüfek, 315 kasatura ve 299 sandık cephaneye.

27 Eylül 1920 tarihinde Şükran motoruyla 191 adet tüfek, 191 kasatura ve 59 sandık cephaneye.

1 Ekim 1920 tarihinde Harun Kaptan'ın Yıldız motoruyla 205 adet tüfek, 205 kasatura ve 30 sandık cephaneye.

4 Ekim 1920 tarihinde Nazım Kaptan'ın Mebruke motoruyla 858 adet tüfek, 1108 kasatura ve 727 sandık cephaneye.

Rusya'dan yapılan ilk taşımayla ilgili diğer bir bilgi de şu şekildedir: Birinci parti olarak 21 Eylül'den 15 Ekim'e kadar toplam 2815 adet İngiliz tüfeği ile 1885 sandık İngiliz piyade cephanesi Trabzon'a yollanır. 500 adet İngiliz piyade tüfeği ile 250 sandık İngiliz piyade cephanesi de Giresun Alayı için Topal Osman'a verilmiştir. 2 Kasım 1920 günü ikinci parti olarak Rostov'dan 32 vagon silah ve cephaneye 8 adet 7,5'lük İngiliz sahra topu gelir. Ancak daha önce belirtildiği gibi, sivil halka dayalı bu taşımacılık işinde kısa süre içinde aksaklıklar baş gösterir. Taşıma sırasında Rusya'dan ucuz olan gazı getirip, Trabzon'da yüksek fiyata satanlara, silah kaçakçılığına başlayanlara rastlanır. Yaşanan bu sıkıntıları önlemek için yeni bir düzenleme ihtiyacı doğar. Trabzon'da Rusya'dan yapılan ulaştırmayı düzenlemek ve idare etmek için kurulan ilk örgüt Trabzon Kaçakçılık Müfrezesi olur. 21 Eylül 1920 tarihinde kurulan bu birlik 26 Ekim 1920 tarihinde Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi adını almış ve başına Binbaşı Nazmi Bey getirilmiştir. Bu yapılanma sonrası sivil motorlarla yapılan taşımacılık bir düzene girer ve getirilen malzemede büyük artış olur. 29 Ocak 1921 tarihinden 21 Aralık 1921 tarihine kadar yapılan sivil nakliyat şöyledir (Sayar 36-37):

29 Ocak 1921 tarihinde Selâmet motoruyla İnebolu'ya 302 sandık uzun İngiliz tüfeği, 2510 sandık kısa İngiliz tüfeği, 93 sandık Avusturya tüfeği, 302 sandık uzun İngiliz tüfeğine ait kasatura, 2645 sandık kısa İngiliz tüfeğine ait kasatura, 2 sandık sivri cins kasatura, Bahr-i Cedid motoruyla İnebolu'ya 137 sandık uzun İngiliz tüfeği ile 60 sandık İngiliz tüfeği, Üsteğmen İbrahim Efendi'yle İnebolu'ya 500 sandık Avusturya tüfeği, Giresun vapuruyla Samsun'a 437 sandık uzun İngiliz tüfeği ile bu tüfeğe ait 437 sandık kasatura.

23 Kasım 1921 tarihinde Tiran Motoru kaptanı Hacı Ahmet Efendi İnebolu'ya aşağıdaki sevkiyatı gerçekleştirmiştir. 500 sandık İngiliz kısa İngiliz tüfeği ve 500 sandık kısa tüfeğe ait kasatura

Ardından (Sayar 36-37; Şahin 32-33);

27 Kasım 1921 tarihinde Hûda motoru kaptanı İhsan Efendi, İnebolu'ya 302 sandık uzun İngiliz tüfeği, 302 sandık uzun tüfeğe ait kasatura, 296 sandık kısa tüfeğe ait kasatura.

21 Aralık 1921 tarihinde de Turgut motoruyla Ahmet Kaptan, İnebolu'ya 115 sandık sandık kısa İngiliz tüfeği ile bu tüfeğe ait 1150 sandık kasaturası, 93 sandık Avusturya tüfeği, Midilli motoruyla İnebolu'ya 1 sandık uzun İngiliz tüfeğine ait kasatura, 113 sandık kısa İngiliz tüfeğine ait kasatura, 2 sandık sivri cins kasatura, Mumhane Ambarı'nda Üsteğmen İbrahim Efendi'ye teslim edilmek üzere 564 sandık kısa İngiliz tüfeği ile bu tüfeğe ait 576 sandık kasatura gönderilmiştir.

Burada şunu da vurgulamak gereklidir: Ruslar tarafından yapılan yardımların büyük bir çoğunluğu oradaki Türkler tarafından karşılanmıştır. 1920 yılında Buhara Cumhuriyeti ilk ve son Cumhurbaşkanı Osman Hoca yaptığı bir açıklama ile Türk Kurtuluş Savaşı için toplanan 100.000.000 altın rublenin Türkiye'ye teslim edilmek üzere Rus Hazinesi'ne verildiğini söylemiştir. Savaşın devamında Buhara Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yardım olarak verilmesi için Sovyetler Merkez Hükümetine teslim ettiği 100.000.000 altın rubleden, Ruslar üç senede toplam 17.500.000 altın ruble kısmını vermişlerdir. Yani verilmesi gereken meblağın ancak %18'ini nakden ödemiştir. Kaynaklarda bu konuyla ilgili yeterince bilgi yoktur. Belki Rusya'da yaşanan kıtlık nedeniyle kendileri tarafından kullanılmıştır veya aynı yardımın bundan mahsup edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Ama açıktır ki, Buhara Meclisi (Özbekistan) Türk Milli Mücadelesine sözü edilen meblağda nakdi yardımın yapılmasını oybirliği ile kabul etmiştir (Çalışkan 46-47).

Ruslar tarafından yapılan bu yardımlardan gemi, motor, tekne gibi deniz araçlarının savaş sonrası iadeleri de yapıldığı görülmektedir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde kayıtlı bulunan belgelerde de görüldüğü gibi bu iade işlemleri gerçekleştirilmiştir. Örneğin; 1921'de Rusların yardım olarak verdikleri gemileri, 1924'de geri istedikleri görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekâlet Kalem-i Mahsus Müdüriyeti'ne, Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım (Özalp) imzasıyla hangi gemilerin olduğu tespit edilerek, Başvekâlete bildirilmiştir (BCA, Belge

No:080.18.01 011-47/3).

Rus Sovyet Hükümeti Sefareti tarafından Hariciye Vekâlet-i Celilesine takdim edilen takrirde, İstiklal Harbi esnasında Ruslardan alınarak kullanılan ve şu anda maliyeye devredilene, Bartın'da muhafazaya alınan iki motorla, yine İstiklal Harbi esnasında el konulan diğer yelkenli ve motorların Ruslarla yapılan anlaşmaya göre, Rus Hükümet-i kadimesinin tekmil hukukuna tevarüs eden mevcut hükümete iadeleri talep edilmektedir. Bu konuda icra edilen tahkikat neticesinde ve İstiklal Harbi esnasında Trabzon Nakliye Kumandanlığı'nda istihdam edilen Kruz Kapudanı Fahri Efendi'nin ek'deki müzekkeresiyle;

Ruslar tarafından yapılan yardımlar arasında bulunan gemiler daha sonra Rus hükümeti tarafından geri istenmiştir. 1-Rus mümessilleri tarafından Türkiye emrine verilen Cuki ve Cunki namında bir ve iki numaralı motor kaputların Amasra Bahriye Kumandanlığı emrinde oldukları. 2-Eski Çarlık bandırasını hamil Vrangel Ordusu bakiyesinden Samolet namındaki bir motorun Rize Alay Kumandanlığı tarafından Rize'de müsadere olunarak bahriyeye devir ve (Selamet) tesmiye kılındığı badehu hamil olduğu sıfır numaralı tayyare benzinin ateş almasıyla gark olmuştur. 3-Çarlık bandırasında (İvetoslak) namında bir yelkenlinin Sinop Liman Reisi tarafından müsadere olunarak (Şile) tesmiye edildiği, el-yevm Trabzon'da bulunduğu. 4-Çarlık bandırasını hamil iki motorun Zonguldak Liman Reisi tarafından müsadere edilerek Ereğli ve Amasra tesmiye kılındıkları, Ereğli'nin nakliyatta istihdam kılınmak üzere Samsun Liman Riyaseti ve Amasra'nın mayın tertibatı yapılarak, Amasra Bahriye Kumandanlığı emrine gönderildikleri. Ereğli'nin fırtınadan Sinop civarında gark olduğu ve diğerinin Amasra'da bulunduğu. 5-Motorların mukaddema hal-i hazırda bulunduğu Rusya ihtilalından bu kere hükümetimizce sıfat ve mevcudiyet-i resmiyesi tanınmayan Çarlık bandırasını hamil olduklarından müsadere edildikleri. 6-(Slova ve Ospas) namındaki motorlara ait buraca bir malumat olmadığı maruzdur. Mülga Trabzon Nakliye-i Bahriye Kumandanı:

tebeyyün ettiğine göre:

1- Ruslar tarafından talep edilen gemilerden ikisi şu anda Bartın'da muhafazadadır.

2- Çarlık bandırasına ait Vrangel Ordusu döküntüsünden Samolet namında bir motor Rize'de alay kumandanı tarafından müsadere edilerek bahriyeye devredilmiş ve Selamet olarak isim

verilmiş ise de hamil olduğu tayyare benzinin patlaması neticesinde gark olmuştur.

3- Çarlık bandırasını ait İvetoslak namında bir yelkenli Sinop Liman Reisi tarafından müsadere edilerek Şile olarak isim verilmiş ve şu anda Trabzon'da gayr-i kabil-i istimal bir halde maliyeye devredilmiştir.

4- Çarlık bandırasını hamil iki motor Zonguldak Liman Reisi tarafından müsadere edilmiştir. Bunlardan Ereğli tesmiye edilen motor fırtınadan Sinop açıklarında gark olmuş, Amasra olarak adlandırılanı da mayın tertibatı yapılarak Amasra Kumandanlığı'na verilmiştir. Şu anda Amasra'da bulunmaktadır.

Slova ve Ospas adındaki motorlar eğer Ereğli, Amasra olarak isimlendirilenler değilse, bunlara dair resmi malumat yoktur. Bu motorlardan şu an ikisi Bartın'da, biri Amasra'da ve biri de Trabzon'da bulunup Bahriye-i Harbiye de lüzumları olmayıp cihet-i maliyeye devredilmiş bulduklarından Hariciye Vekâlet-i Celilesi'nin uygun görmesi halinde iadelerinde bir beis yoktur. 1921 senesinde Türkiye Hükümeti emrine verilip, Sovyet Sefareti'nin 21 Nisan 1924 tarihli ve 557/217 numaralı takririyle iadesi talep olunan gemiler (sefain) hakkında Müdafaa-i Milliye ve Hariciye Vekâletleri arasında cereyan eden muhaberat ve bu konuda icra olunan tahkikat neticesini içeren sureti melfuf Müdafaa-i Milliye Vekâlet-i celilesinin 1921(21.9.340) tarih ve Umur-ı Bahriye müdürü Donanma Şubesi 2732/3051 numaralı tezkiresi İcra Vekilleri Heyeti'nin 24.9.340 (1921) tarihli toplantısında tetkik edilerek bu gemilerin (sefainin) Ruslara iadesi kararı alınmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belge No:080.18.01 011-47/3).

denilmektedir.

Kararnamede başta, Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal, Başvekil ve Hariciye Vekili, Müdafaa-i Milliye Vekili, Adliye Vekili, Dâhiliye Vekili Maliye Vekili, Maarif Vekili, Nafi'a Vekili, Ziraat Vekili, Ticaret Vekâleti Vekili, Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaaiye Vekâleti Vekili, Mübadele İmar ve İskân Vekillerinin imzaları da bulunmaktadır (BCA, Belge No:080.18.01 011-47/3).

Mondros Ateşkesi'nden Lozan Antlaşması'na kadar faaliyetleri incelenen Anadolu Donanması, Kurtuluş Savaşı'nın sonlarına doğru ancak 7000 tonluk bir taşıma kapasitesine ulaşmış mütevazı gemilerden ibarettir. Ancak bu gemilerin yaptığı taşımacılığın önemi Kurtuluş Savaşı'nın neticesinin, özellikle de Batı Cephesi'ndeki muharebelerin sonucunun belirlenmesi açısından çok büyüktür.

Kurtuluş Savaşı süresince denizlerdeki mücadelenin kalbi, Karadeniz’de atmıştır. Bunun başlıca nedeni, Ege ve Antalya sahilleri ile İstanbul’un itilaf devletlerince işgal edilmiş olmasıdır. Ayrıca Kurtuluş Savaşı’na malzeme olarak yardımda bulunan Rusya ile bağlantının Karadeniz üzerinden sağlanmış olması da bu bölgenin merkez olmasının bir başka önemli nedenidir. Ancak işgal altında olmasına rağmen Ege ve Akdeniz kıyılarında, özellikle de İstanbul’da çok büyük ve önemli mücadeleler verilmiştir. Faaliyetleri ayrıntılı olarak incelenen Muavenet-i Bahriye Grubu’nun İstanbul’dan Anadolu’ya gönderdiği malzemelerin, kaçırdığı insanların Kurtuluş Savaşı’na olan katkıları yadsınamaz. Sonuç itibarıyla Anadolu’nun bütün kıyılarından Kurtuluş Savaşı’na gücü oranında destek gelmiştir. Bu destek sayesinde ki Kurtuluş Savaşı süresince, özellikle Batı Cephesi’ne olan silah, cephane ve malzeme taşımacılığı tüm zorluklara rağmen kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Anadolu Donanması’nın en önemli görevi taşımacılık olsa da, yaptığı tek iş bu değildir. Kurtuluş Savaşı’na katılan pek çok değerli insan Anadolu’ya deniz yoluyla ve denizcilerin kurdukları düzen sayesinde geçmiştir. Hatta bu insanların bir kısmı aslında deniz subayı olmalarına rağmen kara cephelerinde görev yapmıştır. Örneğin; Samsun Müfrezesi Pontus çetelerine karşı giriştiği çatışmalarla ünlüdür. Bu görevlerin yanı sıra, elde bulunan gemilerin bakım ve onarımları, küçük çaplı tersane hizmetleri, kıyı birliklerinin deniz toplarıyla güçlendirilmesi, mayın avcılığı, devriye, keşif ve istihbarat görevleri de denizciler tarafından sıkça yapılan çalışmalar arasındadır (Sayar 156).

Kurtuluş Savaşı boyunca Sovyet Rusya’nın çeşitli tarihlerde yapmış oldukları silah, cephane ve para yardımlarının miktarı Sovyet resmi kayıtlarına göre şu şekildedir:

1920 yazında 6.000 tüfek, 5 milyon kadar tüfek mermisi ve 17.600 top mermisi. 1920 Eylülünde 200.6 kilogram külçe altın (Erzurum’da teslim edilmiştir.) 1921 Ocak-Şubat aylarında, 1000 atımlık top barutu, 4.000 el bombası ve 4.000 şarapnel mermisi ile daha bazı askeri malzeme verilmiştir. 1921 yılı içinde yapılan yardım ise şöyledir: 33.275 tüfek, 57,986.000 tüfek mermisi, 327 makineli tüfek, 54 top, 129.479 top mermisi, 1500 kılıç, 20.000 gaz maskesi, 3 Ekim 1921’de de Jivo ve Jutkoy adlı iki destroyer Trabzon’da Ankara hükümetine devredilmiştir. Nihayet, 16 Mart 1921 antlaşmasından önce 10 milyon altın rublelik akçalı yardım anlaşması yapılmış ve bu akçalı yardım şu şekilde verilmiştir: Nisan 1921’de 1.4 milyon, Kasım 1921’de 1.1 milyon ve Mayıs 1922’de 3.5 milyon olarak verilmiştir.

Sovyet Rusya Dışişleri Halk Komiseri Mösyö Çiçerin, 16 Mart 1921 tarihli yazdığı mektupta Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına bir dayanak olmak ve Türkiye'ye 1921 yılından başlamak üzere her yıl 10 milyon altın ruble verilmesine karar verildiğini bildirmişti. Ancak Sovyet Rusya bu vaadinde durmamıştı. Hatta Buhara Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye verilmek üzere gönderdiği rublelerden ancak 11.028.012TL'sini göndermişti. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığına göre Sovyet Rusya'dan gelen paraların miktarı şöyledir: 1920 yılında verilen:1.809.412, 1921 yılında verilen: 5.781.600, 1922 yılında verilen: 2.714.00'dır. Genel Toplam olarak da 10.305.012 TL'dir (Mütercimler 298-299).

Türk Kurtuluş Savaşı'nda en büyük yardım, Sovyet Rusya'dan gelmiştir. O dönem içinde Sovyet Rusya'nın Türklere yakınlığının üç nedeni vardır Birincisi: Hem Türklerin ve hem de Rusya'nın ortak düşmanı o günün sömürgeci ülkelerdir. O nedenle "Düşmanımın düşmanı, dostumdur" prensibine göre Rusya, Türklere yakındır. İster istemez iki ülke arasında bir yakınlık, karşılıklı anlayış ve sempati doğmuştur. İkincisi: Sosyalist rejimin yayılmasında Türklere önemli bir rol üstlenebilir. Çünkü emperyalizme karşı mücadelede Türklerin 'sosyal ihtilal' gerçekleşeceğine inanılmaktadır. 1-8 Eylül 1920'de Bakü'de Doğu Milletleri Kongresi'nde Rus delege Mutişev'in şu sözleri ilginçtir: "*Mustafa Kemal'in hareketi, milli bir kurtuluş hareketidir. Biz bu hareketi destekliyoruz. Çünkü emperyalizme karşı yaptığımız mücadele sona erecek ve Türk Kurtuluş Hareketi bir sosyal ihtilale dönüşecektir*". Üçüncü neden ise: Sovyet Rusya'nın dünyada yalnız kalmasıdır. Bu yalnızlığı gidermek için doğu ülkelerinin sempatisini kazanmak istemektedir (May 9).

Yapılan bu yardımların bir bölümü de öyle anlaşılmaktadır ki, aslında Özbekistan'dan sağlanmıştı. Timur Kocaoğlu (9-10), konuyla ilgili bir yazısında şöyle demektedir:

İstiklal Savaşı sırasında para ve silah yardımı sağlayabilmek için Atatürk Rusya'ya Dışişleri Bakanı Ali Kemal Tengirşenk başkanlığında bir Türk heyeti gönderir. Türk heyetini kabul eden Lenin ve Stalin Rusya devletinde yüklü yardım etme imkânının olmadığını, ancak Buhara Emirinden kalan hazineye sahip genç Buhara Cumhuriyeti kendi hazinelerinden bir miktarını Türkiye'ye yardım olarak vermeyi kabul ederse, Rusya hükümetinin bu yardımı Türkiye'ye ulaştırmada aracılık yapabileceğini bildirirler. O sırada Moskova'da bulunan Buhara heyetine durum aktarılır. Buhara Cumhurbaşkanı Osman Kocaoğlu bu yardımı yapabileceklerini Türk

ve Rusya hükümetlerine bildirir. Buhara Millet Meclisi kendi hazinelerinden yüz milyon altının Türkiye'ye ulaştırılması için Rusya'ya gönderilmesini oy birliğiyle onaylar. O sıralarda Buhara'da yeni Buhara ordusunun kurulmasında çalışan Türk subaylarından Raci Çakıröz, Buhara hazinesindeki altınların sayımı ve onlardan yüz milyonunun tren vagonlarına yüklenerek, Moskova'ya gönderilmesinde kendisinin de görev aldığını bu önemli tarihi olayın canlı tanığı olarak kendi hatıralarında açıklamıştır. Ancak Buhara'dan yüz milyon olarak gönderilen altınların yalnız 10 milyonluk bölümü Ruslar tarafından Ankara hükümetine ulaştırılır. Ruslar 90 milyonluk bölümün üstüne "ulaşım masrafı" diye yatmışa benziyor.

Savaş döneminin her türlü güçlüklerine rağmen yurtiçi ve yurtdışı kaynakların rasyonel kullanımına azami dikkat edilmiştir. Kaynakların amaçlar dışında kullanımı önlenmiştir (May 11; Tekin 248).

Sonuç olarak bu makalede Türk Devleti'nin Kurtuluş Savaşı'nı verirken, içinde bulunduğu mali zorluklar ve Rusya'dan gelen yardımların nasıl gerçekleştiğine bakılması amaçlanmıştır. Karadeniz vasıtasıyla gelen bu yardımlar ile bağımsızlık mücadelesindeki zor finansman koşulları bir nebze olsa da rahatlatılmaya çalışılmıştır. Şu da unutulmamalıdır, Türklerin emperyal devletlere karşı verdiği mücadele de Sovyetlerden gelen yardımlar son derece önemlidir. Rus coğrafyasından Karadeniz yoluyla ulaştırılan yardımların bir bölümü de bu coğrafyadaki Türk-Müslüman halktan toplanan yardımları içermektedir. Bu yardımlar için herhangi bir zorlama söz konusu değildir. Bunlar arasında özellikle de Buhara'dan gelen yardımlar başta sayılabilir. Makalemizde Sovyetlerden gelen bu yardımlar TİTE arşivinden ve Cumhuriyet Arşivinden elde edilen belgelerle açıklanmaya gayret edilmiş ve bir kez daha ülkenin finans koşullarının kıt olduğu bir süreçte ne kadar önemli olduğu teyit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Alsan, Cevdet. *Türk- Sovyet Halklarının Kardeşliği, Türk-Sovyet İlişkilerinin Kısa Bir Tarihçesi*. İstanbul: Sorun, 1976.

Armaoğlu, Fahir. *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım, 2005.

---. *Siyasi Tarih 1789-1960*. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1975.

Çalışkan, Ülkü. "Türk Kurtuluş Savaşında Sovyet Rusya'nın Mali ve Askeri Yardımları." *Karadeniz Araştırmaları* 9 (2006): 35-54.

- Goloğlu, Mahmut. *Üçüncü Meşrutiyet 1920*. Ankara: Başnur, 1979.
- Gürün, Kamuran. *Türk- Sovyet İlişkileri (1920-1953)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991.
- İstiklal Harbinde Bahriyemiz*. Ankara: Deniz Kuvvetleri, 2002.
- Kocaoğlu, Timur. “Kurtuluş Savaşında Rus Yardımlarının Gerçek Yüzü.” Web.10 Şubat 2016.
- Kocatürk, Utkan. *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1969.
- May, Hakkı Mümin. “Türk Kurtuluş Savaşının Finansmanı”, *Mevzuat Dergisi* 12.133 (2009). Web.11.01.2016.
- Meram, Ali Kemal. *Türk Rus İlişkileri Tarihi, Mustafa Kemal’den Sovyetlere, Sovyetlerden Mustafa Kemal’e Mektuplar ve Milli Mücadele*. İstanbul: Kitap, 1969.
- Müderrişoğlu, Alptekin. *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1999.
- Mütercimler, Erol. *Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek*. İstanbul: Alfa, 1992.
- Özalp, Kazım. *Milli Mücadele 1919-1922*. c.1. Ankara: Türk tarih Kurumu, 1971.
- Sayar, Serdar Hüseyin. *Kurtuluş Savaşı Sürecinde Denizcilik Faaliyetleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Şahin, İsmail Sinan. *Kurtuluş Savaşı’nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1989.
- Tekin, Ahmet. “Milli Mücadele Dönemi Vergi Politikası ve Devlet Gelirleri (1919-1923).” *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* I. II (1999):177-192.
- Türk İstiklâl Harbi. İdari Faaliyetler*. c. VII. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1975.
- Yaman, Ahmet Emin. *Kurtuluş Savaşında Anadolu Ekonomisi 1919-1922*. Ankara: Betik, 1998.

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. (BCA) Belge No:080.18.01 011-47/3

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE) /A2, Sıra No:441, Kutu No:51, Belge No:141, Adet:6, Tarih: 23.04.1337.

EKLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

080.18.01

011-47/3

Türkiye Cumhuriyeti

Baş Vekâlet

Kalem-i mahsus Müdüriyeti

Aded

948

KARARNAME

1921 senesinde Türkiye Hükümeti emrine verilip Sovyet Sefareti'nin 21 Nisan sene 924 tarihli ve 557/217 numaralı takririyle iadesi talep olunan sefain hakkında Müdafaa-i milliye ve Hariciye Vekaletleri arasında cereyan eden muhaberat ve bu babda icra olunan tahkikat netayicini havi sureti melfuf Müdafaa-i Milliye Vekalet-i celilesinin 21/9/340 tarih ve Umur-ı Bahriye müdürü Donanma Şubesi 2732/3051 numaralı tezkiresi İcra Vekilleri Heyeti'nin 24/9/340 (1921) tarihli içtima'ında lede'l-tetkik bu kıyı sefainin Ruslara iadesi karargir olmuştur.

24.9.340

Türkiye Reis-i Cumhuru

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil ve Hariciye Vekili

İMZA

Müdafaa-i Milliye Vekili

İMZA

Adliye Vekili

İMZA

Dahiliye Vekili

İMZA

Maliye Vekili

İMZA

Maarif Vekili	Nafi'a Vekili	Ziraat Vekili	Ticaret Vekaleti Vekili
İMZA	İMZA	İMZA	İMZA
Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaaiye Vekaleti Vekili		Mübadele İ'mar ve İskan Vekili	
İMZA		İMZA	

SURET

Heyet-i Vükela Riyaset-i celilesine

Hariciye Vekâlet-i celilesinden vekâleti aciziye mevрут ve merbuten mustakdim tahriratın mütaalasından müsteban buyrulacağı vechle Rus Sovyet Hükümeti Sefareti tarafından Hariciye Vekâlet-i celilesine takdim edilen takrirden İstiklal Harbi esnasında Ruslardan alınarak kullanılan ve el-yevm cihet-i maliyeye devr edilerek Bartın'da taht-ı muhafazaya alınan iki motorla yine İstiklal Harbi esnasında vaz-ı yed edilen diğer yelkenli ve motorların Ruslarla akd edilen muhadenet muahedesine tevfikân Rus Hükümet-i kadimesinin tekmiil hukukuna tevarüs eden hükümet-i hazıraya iadeleri talep edilmekte ve bunun isafı da Hariciye Nezaret-i celilesince uhuda istinaden tervic kılınmaktadır. Bu babda icra edilen tahkikat neticesinde ve İstiklal Harbi esnasında Trabzon Nakliye Kumandanlığı'nda istihdam edilen kruz kapudanı Fahri Efendi'nin ektedeki yazıya göre,

1- Ruslar tarafından talep edilen sefaından ikisi el-yevm Bartın'da taht-ı muhafazadadır.

2- Çarlık bandırasını hamil Vrangeli Ordusu döküntüsünden Samolet namında bir motor Rize'de alay kumandanı tarafından müsadere edilerek bahriyeye devr edilmiş ve Selamet tesmiye olunmuş ise de hamil olduğu tayyare benzinin işti'ali neticesinde gark olmuştur.

3- Çarlık bandırasını hamil İvetoslak namında bir yelkenli Sinop Liman Reisi tarafından müsadere edilerek Şile tesmiye edilmiş ve'l-yevm Trabzon'da gayr-i kabil-i istimal bir halde maliyeye devredilmiştir.

4- Çarlık bandırasını hamil iki motor Zonguldak Liman Reisi tarafından müsadere edilmiştir. Bunlardan Ereğli tesmiye edilen motor fırtınadan Sinop açıklarında gark olmuş, Amasra tesmiye olunanı da mayın tertibatı yapılarak Amasra

Kumandanlığı'na verilmiştir. El-yevm Amasra'da bulunmaktadır.

Slova ve Ospas namındaki motorlar eğer Ereğli, Amasra tesmiye edilenler değilse, bunlara dair resmi malumat yoktur. Mezkûr motorlardan el-yevm ikisi Bartın'da, biri Amasra'da ve biri de Trabzon'da bulunup Bahriye-i harbiyede lüzumları olmayıp cihet-i maliyeye devredilmiş bulduklarından Hariciye Vekâlet-i celilesi'nin takdiri mucibince iadelerinde bir beis yoktur. Bu suret-i hal zat-ı samilerince de tasvip buyurulduğu takdirde motorların iadeleri hususunda muktezi Heyet-i Vekiliye kararının ısdarına delalet-i devletleri rica olunur efendim.

Müdafaa-i Milliye Vekili

Kazım

Umur-ı Bahriye Müdüriyetine

C. 20/5/ 40 tarihli şifreye:

1- Rus mümessilleri tarafından Türkiye emrine verilen Cuki ve Cunki namında bir ve iki numaralı motor kaputların Amasra Bahriye Kumandanlığı emrinde oldukları.

2- Eski Çarlık bandırasını hamil Vrangeli Ordusu bakiyesinden Samolet namındaki bir motorun Rize Alay Kumandanlığı tarafından Rize'de müsadere olunarak bahriyeye devr ve

(Selamet) tesmiye kılındığı badehu hamil olduğu sıfır numaralı tayyare benzinin ateş almasıyla gark olduğu.

3- Çarlık bandırasında (İvetoslak) namında bir yelkenlinin Sinop Liman Reisi tarafından müsadere olunarak (Şile) tesmiye edildiği, el-yevm Trabzon'da bulunduğu.

4- Çarlık bandırasını hamil iki motorun Zonguldak Liman Reisi tarafından müsadere edilerek Ereğli ve Amasra tesmiye kılındıkları, Ereğli'nin nakliyatı istihdam kılınmak üzere Samsun Liman Riyaseti ve Amasra'nın mayın tertibatı yapılarak, Amasra Bahriye Kumandanlığı emrine gönderildikleri.

Ereğli'nin fırtınadan Sinop civarında gark olduğu ve diğerinin Amasra'da bulunduğu.

5- Motorların mukaddema hal-i hazırda bulunduğumuz Rusya ihtilalından bu kere hükümetimizce sıfat ve mevcudiyet-i resmisi tanınmayan Çarlık bandırasını

hamil olduklarından müsadere edildikleri.

6- (Slova ve Ospas) namındaki motorlara ait buraca bir malumat olmadığı maruzdur.

(lağvedilmiş) Mülga Trabzon Nakliye-i Bahriye

Kumandanı

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

030 18 01 01 11 47 3

İmza: Fahri